

12. Ukrainska Baza Medyko-Statystychnoi Informatsii "Zdorovia dlia vsikh" za danymy Vsesvitnoi orhanizatsii okhorony zdorovia [Elektronnyi resurs] / Tsentr medychnoi statystyky Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.medstat.gov.ua/ukr/normdoc>.
13. Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naselennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2015 rik / za red. Kvitashvili O.; MOZ Ukrainy, DU "UISD MOZ Ukrainy". – K. : MVTs "Medinform", 2016. – 508 p.
14. Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naselennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2015 rik / za red. Shafranskoho V.V. ; MOZ Ukrainy, DU "UISD MOZ Ukrainy". – K., 2016. – 452 p.
15. Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naselennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu. 2008 rik / za red. V. M. Kniazevycha. – K., 2009. – 360 p.
16. Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naselennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2014/ za red. Kvitashvili O.; MOZ Ukrainy, DU "UISD MOZ Ukrainy". – K. : MVTs "Medinform". 2014. – 460 p.
17. Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naselennia, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2013 rik / za red. O. S. Musiia; MOZ Ukrainy, DU "UISD MOZ Ukrainy". – K., 2014. – 438 p.

УДК 374 (477)

Юлія Павлова, Богдан Виноградський,
Михайло Стефанків, Дмитро Зікрач

СТАН СИСТЕМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ УКРАЇНИ

Мета роботи – охарактеризувати сучасний стан системи позашкільної освіти дітей та молоді шкільного віку на прикладі роботи гуртків, секцій, клубів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів спортивного та оздоровчого спрямування Івано-Франківської області. Використано теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової літератури, соціологічні та статистичні методи дослідження. Існуючі гуртки/ секції дозволяють залучити до оздоровчої діяльності лише кожного десятого школяра. Недостатньо залученими є соціально-уразливі групи населення. Послугами системи позашкільної освіти користуються більше хлопці, аніж дівчата. Показано статистично значимий вплив ($p < 0,005$) типу навчального закладу, статі дитини та одночасної дії цих чинників на загальну кількість осіб у закладі системи позашкільної освіти. Освітньо-кваліфікаційний рівень магістра/ спеціаліста мають 63,87% фахівців з позашкільних навчальних закладів.

Ключові слова: позашкільна освіта, фізична культура, фізична активність, школярі.

The purpose of the work was to characterize the current state of extracurricular educational system of Ivano-Frankivsk region for school-age children on the example of circles, sections, clubs located at schools or special extracurricular educational institutions that have sport and health-enhancing direction. Theoretical analysis and generalization of data of scientific literature, sociological and statistical methods of research were used. Existing circles / sections allow to attract only one tenth students to health-care activities. The services of extracurricular educational system are used more often by boys than girls. The statistically significant influence ($p < 0.005$) of the type of educational institution, the gender of the child and the simultaneous action of these factors on the total number of persons in the extracurricular educational institution is shown. A master's or specialist's academic degree has 63.87% employees from extracurricular educational institution.

Keywords: extracurricular education, physical culture, physical activity, students.

Постановка проблеми й аналіз останніх результатів досліджень. Здоров'я – одна з найбільших соціальних цінностей та необхідна умова високого показника якості життя осіб будь-якого віку. Підтримка та впровадження медичних, педагогічних, управлінських та інших технологій, що спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я, вимагає менше коштів, порівняно з витратами на діагностування захворювань та їх лікування.

На сьогодні однією з актуальних залишається проблема поліпшення здоров'я осіб підліткового та юнацького віку. Ретроспективний аналіз динаміки захворюваності осіб цього віку свідчить про значно повільніші позитивні зміни, порівняно з більш молодими групами населення, залежність показників здоров'я від поведінки, а також соціальних та економічних чинників [5]. Основними різновидами поведінки, що впли-

ває на показники захворюваності та смертності цієї вікової групи та які мають довгострокові негативні наслідки є: поведінка, що спричиняє випадкові травми та насильство, статева поведінка пов'язана з небажаною вагітністю та захворюваннями, вживання алкоголю, тютюну та інших психоактивних речовин, нераціональне харчування, низький рівень фізичної активності. Прогнозують, що при досягнення віку понад 60 років, 53% втрачених років життя з поправкою на інвалідність (DALY), буде обумовлено саме цими чинниками [8].

У численних дослідженнях показано, що залучення дітей та молоді до занять фізичною культурою та спортом має позитивні пролонговані впливи не лише на соматичне здоров'я, але й на психічне і соціальне [3]. Серед таких позитивних ефектів варто відзначити попередження асоціальної поведінки та злочинності [13], запобігання депресії та тривожності [7], поліпшення само ефективності [12], формування нових соціальних зв'язків, полегшення соціальної інклюзії [11], вирішення проблем, пов'язаних з працевлаштуванням [10] тощо.

Науковцями наголошено на важливості формування культури дозвілля дітей та молоді як особливої форми діяльності, що має відновлювальний характер та здатна задовільнити фізичні, психічні і духовні потреби [1–4]. Така діяльність реалізується у системі позашкільної освіти, що містить мережу позашкільних навчальних закладів, гуртків та секції на базі загальноосвітніх навчальних закладів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спортивних клубів тощо. У науковій літературі проаналізовано діяльність окремих позашкільних навчальних закладів [4], здійснено підбір форм та методів для заходів фізкультурно-оздоровчого спрямування [1], вивчено мотивувальні чинники фізкультурно-спортивного дозвілля дітей, підходи до організаційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи [2], однак недостатньо вивченим залишається система позашкільної освіти фізкультурно-оздоровчого спрямування в окремих областях України, її потенціал, пов'язаний з організаційними особливостями. Такі дані необхідні для встановлення уніфікованих показників, які надалі можна використати при плануванні комплексного розвитку регіону та галузі, створення системи якості послуг з оздоровчої рухової активності тощо.

Мета дослідження – охарактеризувати сучасний стан системи позашкільної освіти дітей та молоді шкільного віку на прикладі роботи гуртків, секцій, клубів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів спортивного та оздоровчого спрямування Івано-Франківської області.

Матеріали і методи. В роботі використані теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової літератури, соціологічні та статистичні методи дослідження.

Збір інформації проведено за результатами роботи секцій, студій, клубів фізкультурно-спортивного та оздоровчого напрямку роботи, які розташовані на базі загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. До опитування залучено структури різних районів (Богородчанського, Верховинського, Галицького, Городенківського, Долинського, Калуського, Коломийського, Косівського, Надвірнянського, Рогатинського, Рожнятівського, Снятинського, Тисменицького, Тлумацького), міст (м. Бурштина, м. Івано-Франківська, м. Калуша, м. Коломиї, м. Яремча, м. Болехова), а також об'єднаних територіальних громад (Верхнянської, Старобогородчанської, Печеніжинської) Івано-Франківської області.

Для статистичної обробки даних використовували програми Origin Pro 8.6 та мову програмування R. Визначали середнє та стандартну похибку середнього ($M \pm SE$). Для незалежних вибірок використовували непараметричний тест Крускала–Уоліса. Факторний аналіз було використано для вивчення поділів на підгрупи за статтю та типом закладу.

Достовірними вважали відмінності при рівні значимості не нижче 95% ($p < 0,05$).

Результати дослідження. У Івано-Франківській області функціонує 1 344 секцій/студій/клубів спортивного та оздоровчого напрямку діяльності, зокрема на базі загальноосвітніх навчальних закладів – 248, позашкільних закладів – 1 096 (рис. 1). Загалом система позашкільної освіти, спортивного та оздоровчого напрямку охоплює 16 971 осіб, більша частина дітей та молоді (79,69%) відвідує у вільний час гуртки та секції

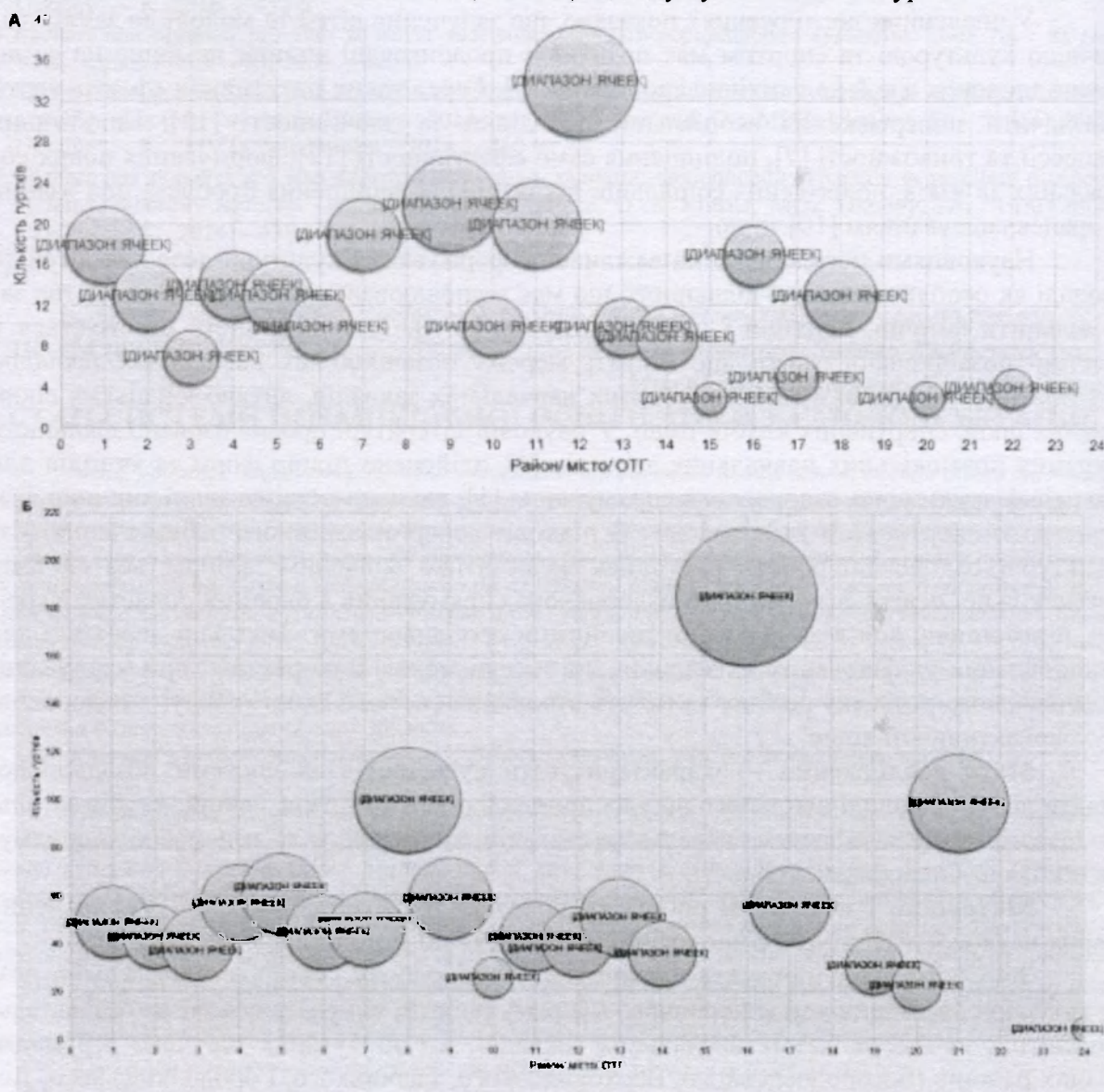


Рис. 1. Кількість гуртків фізкультурно-спортивного напрямку, створених в загальноосвітніх (А) та позашкільних навчальних закладах (Б), та кількість вихованців в них:

1 – Богородчанський район, 2 – Верховинський район, 3 – Галицький район, 4 – Городенківський район, 5 – Долинський район, 6 – Калуський район, 7 – Коломийський район, 8 – Косівський район, 9 – Надвірнянський район, 10 – Рогатинський район, 11 – Рожнятівський район, 12 – Снятинський район, 13 – Тисменицький район, 14 – Тлумацький район, 15 – м. Бурштин, 16 – м. Івано-Франківськ, 17 – м. Калуш, 18 – м. Коломия, 19 – м. Яремче, 20 – м. Болехів, 21 – заклади обласного підпорядкування, 22 – Верхнянська об'єднана територіальна громада, 23 – Старобогородчанська об'єднана територіальна громада, 24 – Печеніжинська об'єднана територіальна громада.

позашкільних навчальних закладів. З врахуванням кількості навчальних закладів в області, виявлено, що гуртки оздоровчого спрямування створені лише у кожній третій школі. Привертає до себе увагу те, що цей показник у деяких районах значно вищий – у Галицькому районі гуртки та секції оздоровчого спрямування створені лише в кожному шостому загальноосвітньому навчальному закладі, в Рогатинському – в кожному п'ятому, Долинському, Тисменицькому та Тлумацькому – в кожному четвертому.

Оздоровчо-спортивний напрям роботи позашкільних навчальних закладів характеризується значним різноманіттям, проте водночас необхідно зазначити, що найбільше є гуртків/секцій з футболу (23,0%) (рис. 2). Значно менше є гуртків/секцій інших видів спорту: легкої атлетики (8,9%), волейболу (7,9%), плавання (7,2%), вільної боротьби (6,1%), спортивної гімнастики (4,7%), самбо (4%), стрибків на лижах (3,9%), важкої атлетики (3,5%), пауерліфтингу (3,3%), кульової стрільби (3,1%), греко-римської боротьби (2,6%), гандболу (2,4%), шашок (2,4%). Загалом значну частину гуртків (одну шосту) становлять такі, кількість яких в області є менше ніж 2,3%. Серед них – гурток/секція регбі (2,3%), баскетболу – 2,2%, тхеквандо (1,7%), бокс (1,5%), спортивного орієнтування (0,9%), джиу-джитсу (0,8%), настільного тенісу (0,5%), шахів (0,3%) тощо. У загальноосвітніх навчальних закладах можна виокремити три основних гуртків та секцій з видів спорту – волейболу (37,3%), футболу (19,6%), баскетболу (15,5%). Також доволі багато є гуртків з настільного тенісу (8,7%) та спортивних ігор (9,1%), натомість невелика кількість є гуртків/секцій з загальної фізичної підготовки (2,9%), легкої атлетики (1,6%), шахів (1,5%), атлетичної гімнастики (1,1%), шашок (0,8%), спортивного туризму (0,7%), гандболу (0,4%), плавання (0,4%), спортивного орієнтування (0,4%).

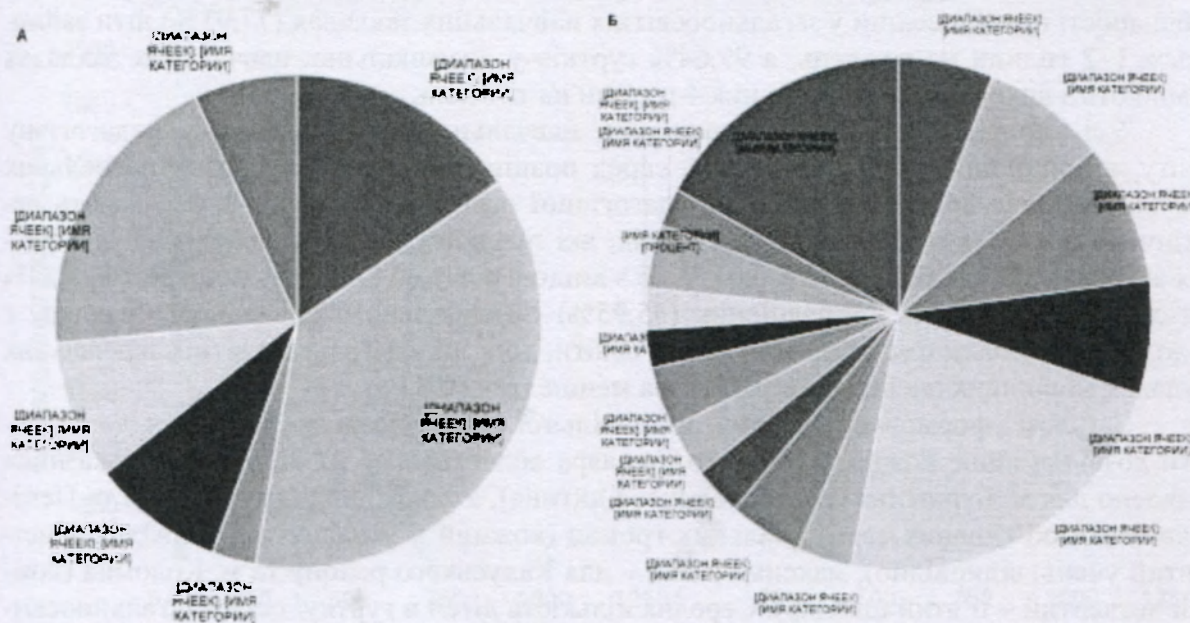


Рис. 2. Розподіл гуртків/секцій фізкультурно спортивного напрямку, що створені у загальноосвітніх (А) та позашкільних (Б) навчальних закладах

Підписи до рисунка А: 1 – баскетбол, 2 – волейбол, 3 – загальна фізична підготовка, 4 – настільний теніс, 5 – спортивні ігри, 6 – футбол, 7 – інші.

Підписи до рисунка Б: 1 – вільна боротьба, 2 – волейбол, 3 – легка атлетика, 4 – плавання, 5 – футбол, 6 – важка атлетика, 7 – гімнастика спортивна, 8 – кульова стрільба, 9 – пауерліфтинг, 10 – стрибки на лижах, 11 – шашки, 12 – греко-римська боротьба, 13 – самбо, 14 – гандбол, 15 – інші.

У розпорядженні системи позашкільної освіти оздоровчо-спортивного напрямку є 1 486 інфраструктурних об'єктів, з них 76,58% належать саме позашкільним навчальним закладам. Найбільша частка об'єктів припадає на спортивні зали, спортивні майданчики та стадіони (84,59%). Для забезпечення роботи гуртків, секцій в загальноосвітніх навчальних закладах області використано 3 актових зали (0,86% від загальної кількості інфраструктурних об'єктів у школах), 1 басейн (0,29%), 26 класів/навчальних кабінетів (7,47%), 205 спортивних зали (58,91%), 18 спортивних кімнат або спеціально обладнаних приміщень (5,17%), 64 спортивних майданчики (18,39%), 30 стадіонів (8,62%), 1 тир (0,29%). У розпорядженні позашкільних навчальних закладів є 84 басейни (7,38% від загальної кількості інфраструктурних об'єктів у позашкільних навчальних закладах), 24 спеціалізованих класів/ кабінетів (2,11%), 567 спортивних зали (49,82%), 4 спортивних кімнати (0,35%), 62 спортивних майданчика (5,45%), 329 стадіонів (28,91%) і 68 трамплінів (5,98%).

У позашкільних навчальних закладах усі гуртки функціонують згідно програм, схвалених Міністерством освіти і науки України (99,45%), або погоджені науково-методичною радою обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (0,46%). Кількість гуртків, у яких назва не відповідає програмі становить 0,09%. У загальноосвітніх навчальних закладах значно менше гуртків/ секцій працює за програмами, затверджених МОН ($p < 0,01$). Так, 73,4% працюють за програмами, рекомендованими МОН, 7,9% – за програмами, які затверджені науково-методичною радою обласного інституту післядипломної освіти, 0,8% – згідно програмних документів місцевих органів управління освітою. Натомість за нечинними програмами працює 7,1% гуртків/ секцій, а назва 3,7% гуртків не відповідає програмі відповідно до якої вони працюють. У більшості гуртків/секцій у загальноосвітніх навчальних закладах (77,91%) діти займаються 1–2 години на тиждень, а 99,64% гуртків у позашкільних навчальних закладах працюють з вихованцями більше ніж 4 години на тиждень.

Усі керівники гуртків позашкільних навчальних закладів мають педагогічну освіту, що відповідає напрямку гуртка, серед працівників загальноосвітніх навчальних закладів таких є 86,89%, не мають педагогічної освіти 3,28% осіб, 2,46% мають незакінчену освіту (рис. 3). Серед керівників, які працюють в загальноосвітніх навчальних закладах значно більше ($p < 0,01$) осіб з вищою освітою (77,46% спеціалістів, 1,23% магістрів). Кожний третій працівник (35,95%) позашкільного навчального закладу є молодшим спеціалістом та не має вищої освіти, тоді як у загальноосвітніх навчальних закладах молодших спеціалістів у 2,7 рази менше ($p < 0,01$).

Загалом сформована система позашкільної освіти дозволяє залучити до активного дозвілля лише кожного десятого школяра області (10 ± 2), мінімальні показники виявлено для м. Бурштина (кожна сорокова дитина), а також для Верхнянської та Печеніжинської об'єднаних територіальних громад (кожний п'ятнадцятий та двадцять четвертий учень, відповідно), максимальний – для Калуського району та м. Коломия (кожний четвертий – п'ятий школяр). Середня кількість дітей в гуртку/ секції загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу не відрізняється та становить 12 ± 1 особа.

Послугами системи позашкільної освіти оздоровчо-спортивного напрямку користуються переважно хлопці. Частка дівчат, які відвідують гуртки в загальноосвітніх навчальних закладах становить 36,21%, у позашкільних – 28,90%. Проведено факторний аналіз, де залежною змінною вибрано загальна кількість осіб, а незалежними змінними були стать та тип закладу, та їх спільний вплив. Статистично значимий вплив ($p < 0,005$) на залежну змінну має стать дитини, тип закладу та одночасна дія цих факторів (рис. 4).

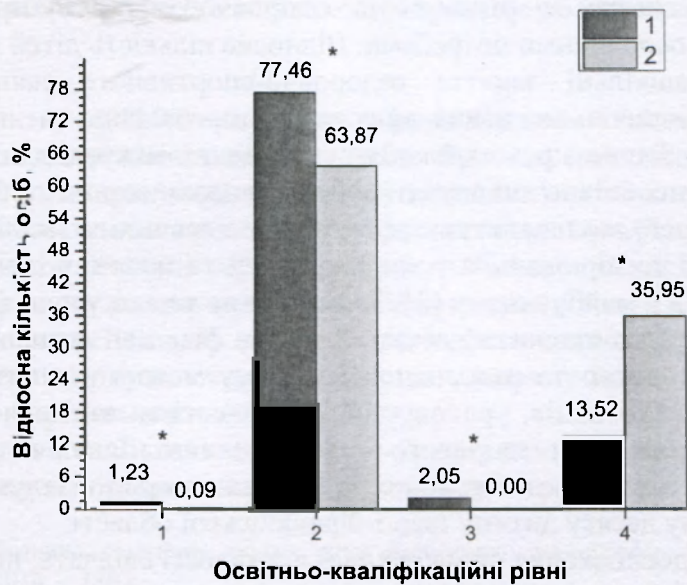


Рис. 3. Освітній рівень керівників гуртків/ секцій у загальноосвітніх (А) та позашкільних (Б) навчальних закладах:

1 – магістр, 2 – спеціаліст, 3 – бакалавр, 4 – молодший спеціаліст

*** – статистично достовірні відмінності між групами даних ($p < 0,01$)

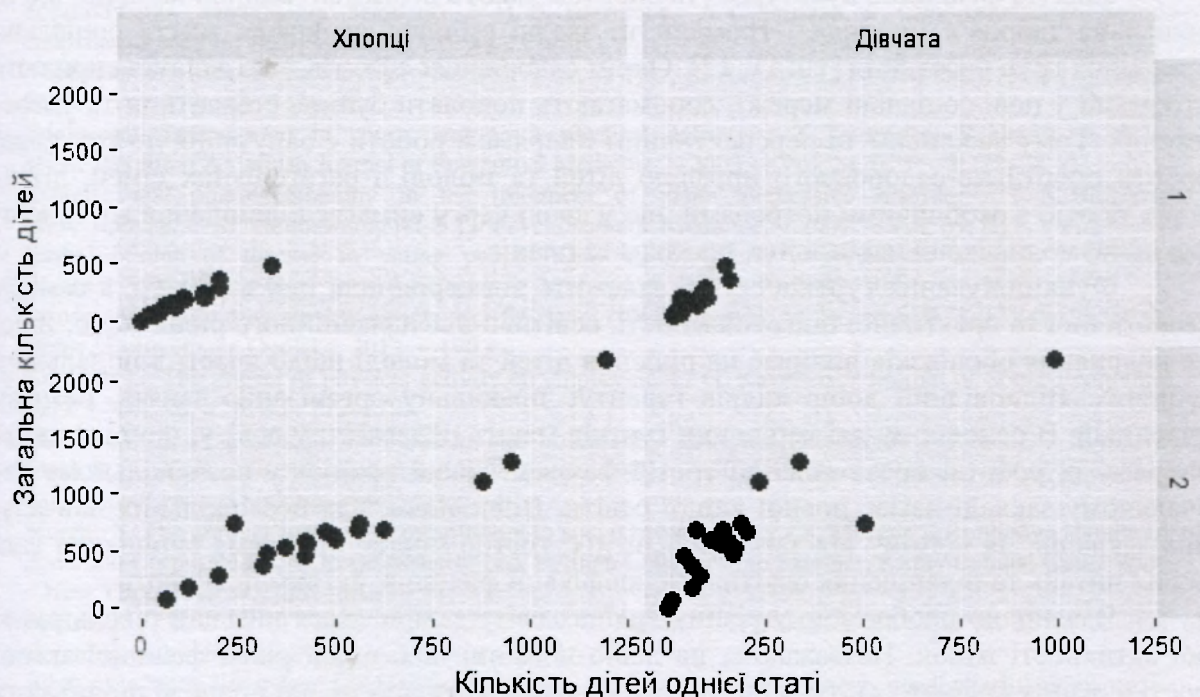


Рис. 4. Вплив факторів "Стать" та "Тип навчального закладу" на кількість дітей:

1 – загальноосвітній навчальний заклад, 2 – позашкільний навчальний заклад

Загальноосвітні навчальні заклади частіше залучають до гурткової роботи соціально уразливі групи населення. Так, 16,71% дітей, що відвідують гуртки та секції в школах, є з багатодітних сімей, 9,46% – з малозабезпечених, 0,84% – діти-сироти, в 1,28% осіб – батьки є учасниками АТО. Позашкільні навчальні заклади відвідує лише 0,38% дітей-сиріт, 0,35% дітей з багатодітних сімей, 0,16% – з малозабезпечених. У

систему позашкільної освіти спортивного та оздоровчого напрямку практично не залучені діти та молодь з особливими потребами. Відносна кількість дітей з таким статусом, які відвідують позашкільні заняття оздоровчо-спортивного напрямку в школах становить 0,12%, у позашкільних навчальних закладах – 0,04%.

Обговорення. Згідно з рекомендаціями провідних міжнародних організацій для збереження здоров'я необхідно виконувати фізичні вправи впродовж 30–60 хв 2–3 рази на тиждень [9]. Такі регулярні заняття є ефективним первинним засобом профілактики численних хронічних захворювань, а у випадку дітей та молоді допомагають зберегти та поліпшити здоров'я у майбутньому [3]. Зважаючи на те, що уроки фізичної культури не здатні в повній мірі забезпечити достатній рівень фізичної активності позашкільну систему освіти спортивного та оздоровчого напрямку можна розглядати як таку, що відповідає потребам вихованців, ураховує їх можливості та зацікавлення та водночас сприяє підвищенню культури здорового способу життя. Існуюча система гуртків/секцій в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів залучає до оздоровчої діяльності лише кожну десятю дитину Івано-Франківської області.

Пролонговані дослідження рівня рухової активності свідчать, що учасники віком 14 років, які присвячують заняттям фізичною культурою та спортом щонайменше 2 рази на тиждень мають високий рівень рухової активності і у зрілому віці [6]. Зважаючи на те, що гуртки/секції в позашкільному навчальному закладі забезпечують 4 та більше годин занять на тиждень, саме їх можна розглядати як такі, що мають позитивний вплив на здоров'я та благополуччя підростаючого покоління.

Заняття фізичною культурою та спортом мають позитивні впливи на психічне та соціальне здоров'я індивіда і громади та здатні змінити на краще життя соціально уразливих груп населення [10, 11, 12]. Окрім оздоровчих ефектів, такі заняття сприяють інтеграції у нові соціальні мережі, допомагають подолати булінг, стереотипи та упередження. Тому важливим та перспективним напрямом роботи є залучення до гурткової роботи спортивно-оздоровчого профілю дітей та молоді з багатодітних сімей, дітей-сиріт та осіб з особливими потребами, що у свою чергу вимагає підвищення готовності фахівців, модифікації навчальних програм та планів.

Функціонування гуртків/секцій залежить від керівників цих структур, а саме їх теоретичної та практичної підготовленості, освітньо-кваліфікаційного рівня тощо. Якісне виконання обов'язків впливає на рішення дітей та молоді щодо участі в подальших заняттях. Відповідний добір кадрів гарантує правильну організацію занять, безпеку учасників. В основному всі керівники гуртків мають педагогічну освіту, що відповідає напрямку їх роботи, проте кожний третій фахівець, який працює у позашкільному навчальному закладі немає повної вищої освіти. Відповідно, для позашкільних навчальних закладів, на відміну від загальноосвітніх, гостро постає проблема вирішення кадрових питань та підвищення освітньої кваліфікації фахівців, які там працюють.

Важливою проблемою у різних країнах світу залишається низький рівень рухової активності жінок. Незважаючи на дещо відмінні показники рівня фізичної активності в різних країнах і світу, жінки частіше зазначають про те, що рідше відпочивають активно у вільний час та не виконують жодних фізичних вправ впродовж тижня [14]. Ці тенденції спостерігають починаючи з наймолодшого віку, а сама різниця лише збільшується з дорослішанням. Нами виявлено, що незважаючи на наявність фактично лише трьох типів гуртків/секцій з видів спорту (волейболу, футболу та баскетболу) в загальноосвітніх навчальних закладах, саме школи залучають більшу кількість дівчат до занять фізичною культурою та спортом, порівняно з позашкільними навчальними закладами. Низький показник залученості дівчат до занять фізичною культурою та спортом у позашкільних навчальних закладах можна пояснити недостатньою гендерною чутли-

вістю програм, проблемами пов'язаними з добиранням до позашкільного навчального закладу тощо.

Висновок.

Виявлено низку проблемних питань у функціонуванні системи позашкільної освіти оздоровчого та спортивного напрямку Івано-Франківської області: 1) існуючі гуртки/секцій дозволяють залучити до оздоровчої діяльності лише кожного десятого школяра; 2) послугами системи позашкільної освіти користуються більше хлопці, аніж дівчата; загальноосвітні навчальні заклади залучають більше дівчат до гурткової/ секційної роботи; 3) практично не залученими є соціально-уразливі групи, зокрема діти та молоді з особливими потребами; 4) лише дві третіх фахівців з позашкільних навчальних закладів мають педагогічну освіту, що відповідає напрямку діяльності гуртка, та освітньо-кваліфікаційний рівень магістр/спеціаліст.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні показників для системи якості послуг з оздоровчої рухової активності в регіоні.

1. Андрєєва О. В. Фізична рекреація різних груп населення : монографія / Андрєєва О. В. – К. : Поліграф-сервіс, 2014. – 280 с.
2. Ажиппо О. Модель залучення дітей та молоді до фізкультурно-спортивної дозвілєвої діяльності / О. Ажиппо, А. Бондар, Н. Тихонова // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2015. – № 1 (29). – С. 23–27.
3. Павлова Ю. Оздоровчо-рекреаційні технології та якість життя людини : монографія / Ю. Павлова. – Львів : ЛДУФК, 2016. – 356 с.
4. Тихонова Н. В. Удосконалення фізкультурно-спортивної дозвілєвої діяльності дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах / Н. В. Тихонова, А. С. Бондар // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2014. – № 5 (43). – С. 77–81.
5. Adolescence: a foundation for future health / S. M. Sawyer, R. A. Afifi, L. H. Bearinger [et al.] // *Lancet*. – 2012. – Vol. 379. – P. 1630–40.
6. Adolescent participation in sports and adult physical activity / T. Tammelin, S. Nayha, A. P. Hills, M.-R. Järvelin // *American Journal of Preventive Medicine*. – 2003. – Vol. 24, is. 1. – P. 22–28.
7. Exercise and pharmacotherapy in the treatment of major depressive disorder / J. A. Blumenthal, M. A. Babyak, P. M. Doraiswamy [et al.] // *Psychosomatic Medicine*. – 2007. – Vol. 69, is. 7. – P. 587–596.
8. Global burden of disease in young people aged 10–24 years: a systematic analysis / Gore F. M., Bloem P. J. N., Patton G. C. [et al.] // *Lancet*. – 2011. – Vol. 377. – P. 2093–102.
9. Jakościowe i ilościowe aspekty aktywności fizycznej / W. Mynarski, M. Rozpara, B. Królikowska [et al.]. – Opole : Politechnika Opolska, 2012. – 190 s.
10. Kavetsos G. The impact of physical activity on employment / G. Kavetsos // *Journal of Socio-Economics*. – 2011. – Vol. 40, is. 6. – P. 775–779.
11. Markova E. East European immigration and community cohesion [Electronic resource]. / Markova E., Black R. – York : Joseph Rowntree Foundation, 2007. – 80 p. – Access mode : <http://aeo.sllf.qmul.ac.uk/Files/CriticalThinking/immigration.pdf>.
12. Morgan S. The premier league. A commitment to social responsibility / S. Morgan // *Routledge Handbook of Sport and Corporate Social Responsibility* / ed. by Juan Luis Paramio Salcines, Kathy Babiak, Geoff Walters. – New York, 2013. – P. 251–262.
13. Redirecting the lives of urban black males / W. C. Farrell, J. H. Johnson, M. Sapp [et al.] // *Journal of Community Practice*. – 1996. – Vol. 2, is. 4. – P. 91–107.
14. What's the better life index? [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oecdbetterlifeindex.org>.

References:

1. Andrryeva, O.V. (2014), *Fizychna rekreatsiya riznykh hrup naseleण्या* [Physical recreation of different groups of the population], Polihraf-servis, Kyiv, Ukraine.
2. Azhyppo, O., Bondar, A. and Tykhonova, N. (2015), “Model' zaluchennya ditey ta molodi do fizkul'turno-sportyvnoyi dozvil'yevoyi diyal'nosti” [A model for involving children and young people in physical education and sports activities], *Fizychna vykhovannya, sport i kul'tura zdorov'ya u suchasnomu suspil'stvi*, pp. vol. 29, no 1, pp. 23–27.
3. Pavlova Yu. (2016), *Ozdorovcho-rekreatsiyni tekhnolohiyi ta yakist' zhyttya lyudyny* [Health enhancing and recreational technologies and quality of human life], LDUFK, L'viv, Ukraine.

4. Tykhonova, N.V. and Bondar, A.S. (2014), "Udoskonalennya fizkul'turno-sportyvnoyi dozvillyevoyi diyal'nosti ditey ta molodi v pozashkil'nykh navchal'nykh zakladakh" [Improvement of physical culture and sports leisure activity of children and youth in out-of-school educational establishments], *Slobozhans'kyi naukovo-sportyvnyy visnyk*, vol. 43, no. 5, pp. 77–81.
5. Sawyer, S.M., Afifi, R.A., Bearinger, L.H., et al. (2012), "Adolescence: a foundation for future health", *Lancet*, vol. 379, pp. 1630–40.
6. Tammelin, T., Näyha, S., Hills, A.P., and Jarvelin, M.-R. (2003), "Adolescent participation in sports and adult physical activity" *American Journal of Preventive Medicine*, vol. 24, is. 1, pp. 22–28.
7. Blumenthal, J.A., Babyak, M.A., Doraiswamy P.M., et al. (2007), "Exercise and pharmacotherapy in the treatment of major depressive disorder, *Psychosomatic Medicine*, vol. 69, is. 7, pp. 587–596.
8. Gore, F.M., Bloem, P.J.N., Patton, G.C., et al. (2011), "Global burden of disease in young people aged 10–24 years: a systematic analysis", *Lancet*, vol. 377, pp. 2093–102.
9. Mynarski, W., Rozpara, M., Królikowska, B., et al. (2012), *Jakościowe i ilościowe aspekty aktywności fizycznej*, Politechnika Opolska, Opole, Poland.
10. Kavetsos, G. (2011), "The impact of physical activity on employment", *Journal of Socio-Economics*, vol. 40, is. 6, pp. 775–779.
11. Markova, E. and Black, R. (2007), *East European immigration and community cohesion*, Joseph Rowntree Foundation, York.
12. Morgan, S. (2013), "The premier league. A commitment to social responsibility" from *Routledge Handbook of Sport and Corporate Social Responsibility*, New York, pp. 251–262.
13. Farrell, W.C., Johnson, J.H., Sapp, M., et al. (1996), "Redirecting the lives of urban black males", *Journal of Community Practice*, vol. 2, is. 4, pp. 91–107.
14. What's the better life index?, available at <http://www.oecdbetterlifeindex.org>.

УДК 796.09 : 796.8

Артур Палатний

СТРУКТУРА РОЗПОДІЛУ НАГОРОД В СПОРТИВНИХ ЄДИНОБОРСТВАХ У ПРОГРАМАХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

У статті з'ясовано структуру розподілу нагород в спортивних єдиноборствах у програмах Олімпійських ігор на сучасному етапі розвитку олімпійського спорту. Упродовж сучасного етапу розвитку олімпійського спорту вона не є однорідною. Системними чинниками її формування варто вважати: введення до програми нових видів спорту; проведення змагань з видів спортивних єдиноборств серед жінок: фехтування (1924), дзюдо (1992), тхеквондо (2000), боротьба вільна (2004), бокс (2012), карате (2020); загальне збільшення комплектів нагород з 4 (1896, Афіни) до 63 (2016, Ріо-де-Жанейро). Інноваційні зміни у період 2000–2016 років пов'язані зі оптимізацією кількості комплектів нагород, стратегічною політикою гендерного урівноваження видів змагань у спортивних єдиноборствах, включення нових видів спорту на паритетних засадах щодо кількості комплектів нагород для чоловіків та жінок.

Ключові слова: структура, спортивні єдиноборства, нагороди, програма, Ігри Олімпіад.

The article describes the structure of awards amount and their distribution in combat sports in the programs of Olympic Games at the present stage of Olympic sport development. During the current stage of Olympic sports development it is not homogeneous. System factors of its formation should be considered: introduction to the program of new sports; conducting competitions in combat sports for women: fencing (1924), judo (1992), taekwondo (2000), wrestling (2004), boxing (2012), karate (2020); awards sets total increase from 4 (1896, Athens) to 63 (2016, Rio de Janeiro). Innovative changes during the years 2000–2016 related to the optimization of the number of awards sets, the strategic policy of gender balance in the types of combat games competitions, including new sports on equal basics by the number of awards sets of for men and women.

Keywords: structure, combat sports, awards, program, Olympic Games.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Історичні аспекти розвитку олімпійського спорту постійно перебувають в полі зору науковців галузі фізичної культури та спорту національного та міжнародного рівня [1, 2]. Значна частина наукових питань, що піднімаються присвячені актуалізації цінностей Олімпізму як системоутворювального чинника міжнародного спортивного (олімпійського) ру-